

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра історії України та археології

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента

АРХЕОЛОГІЧНА ПРАКТИКА

підготовки бакалавра

спеціальності Середня освіта (Історія)

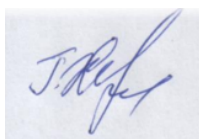
освітньо-професійної програми «Середня освіта. Історія, правознавство»

Силабус освітнього компонента «Археологічна практик» підготовки бакалавра, спеціальності 014 Середня освіта (Історія), освітньо-професійної програми «Середня освіта. Історія, правознавство».

Розробники: Рудянин Іван Петрович – кандидат історичних наук, доцент.

Силабус археологічної практики затверджено на засіданні кафедри історії України та археології

протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми:

Ганна Хлібовська

Завідувач кафедри історії України та археології

проф. Баран В. К.

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна /освітньо-наукова/освітньо-творча програма, освітній ступінь	Характеристика виду практики
Денна форма навчання	01 Освіта / Педагогіка 014 Середня світа (Історія) «Середня освіта. Історія, правознавство»	Виробнича з виїздом
		Рік навчання – 1
		Семестр – 2
		Консультації <u>6</u> год.
Кількість годин/кредитів 90/3	бакалавр	Самостійна робота <u>84</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова викладання - українська		Навчальний план 2020 р.

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОЗРОБНИКІВ СИЛАБУСУ

Рудянин Іван Петрович

Науковий ступінь – кандидат історичних наук

Вчене звання: доцент

Контактна інформація 097-336-48-24;

E-mail: Rudyanin.Ivan@vnu.edu.ua;

Терміни практики 2 тижні

3. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Анотація освітнього компонента

Археологічна практика здобувачів вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Історія) є невід’ємною складовою навчального процесу. Під час практики здобувачі вищої освіти мають поглибити знання з ОК «Археологія», «Спеціальні історичні дисципліни» (**пререквізити**), сформувати практичні навички та вміння, пов’язані з польовими археологічними роботами, основними прийомами їх дослідження (розвідками та розкопками), а також камеральної обробки отриманих матеріалів, фіксації наукової інформації та написання наукових звітів, а також використати набуті знання під час вивчення ОК «Історичне краєзнавство», «Педагогічна практика» та складання

атестаційного іспиту (**постреквізити**).

Основними завданнями практики є:

- ознайомлення з археологічними пам'ятками як історичним джерелом;
- ознайомлення з методами польових досліджень;
- оволодіння прийомами археологічних розвідок;
- оволодіння методикою стаціонарних розкопок;
- знайомство з методами фіксації археологічних матеріалів;
- отримання навичок веденням польової документації.

За результатами практики здобувачі вищої освіти будуть **компетентними у таких питаннях:**

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК8. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Фахові компетентності (ФК)

ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

Предметні компетентності (ПК)

ПК 3. Знання категоріально-понятійного апарату історичної науки, здатність орієнтуватися у науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот.

Результати навчання (РН)

РН7. *Демонструє* знання основ фундаментальних і прикладних наук(відповідно до предметної спеціальності), *оперує* базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН10. *Демонструє* володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1. *Демонструє* знання змісту фундаментальних і спеціальних галузей історичної науки та спеціальних історичних дисциплін, *пояснює і характеризує* історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.

ПРН 5. *Використовує* краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; *розуміє й популяризує* історико-культурну спадщину України та світу.

ПРН 6. *Працює з джерелами інформації, інтегрує їх у зміст навчання історії, представляє та обговорює* відображені в них факти, явища, події, *визначає* власну позицію щодо суперечливих питань.

4. ЕТАПИ ПРАКТИКИ

Етапи	Зміст, основні завдання, тривалість
1. Підготовчий	Археологічну практику тривалістю 2 тижні здобувачі вищої освіти проходять наприкінці 2 семестру. Згідно навчального плану здобувачі вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» на першому курсі вивчають освітні компоненти «Археологія», та «Спеціальні історичні дисципліни». Внаслідок їх вивчення вони отримують загальні теоретичні знання з цих курсів, що становить базу їх знань про найдавніші етапи історії України. В ході лекцій та проведення семінарських занять вони оволодівають теоретичними навичками обробки та інтерпретації археологічних джерел. При цьому здобувачі вищої освіти користуються, в першу чергу опублікованими матеріалами. Однак, для поглибленого вивчення археологічних освітніх компонентів та закріплення отриманих знань здобувачам вищої освіти необхідно пройти польову археологічну практику, тобто безпосередньо простежити процес розвідок та розкопок, фіксації матеріалу. Це необхідно для оволодіння методами критики та використання археологічних джерел. На засіданні кафедри на початку навчального року відбувається розподіл здобувачів вищої освіти та призначення керівників археологічної практики. Остаточний склад груп та місце проведення практики визначається наказом ректора університету.

2. Ознайомлювальний	За два тижні до початку практики зі здобувачами вищої освіти проводяться організаційні збори, на яких пояснюються цілі, завдання практики. На зборах здобувачі вищої освіти ознайомлюються із наказом ректора про проходження польової археологічної практики. Практиканти повинні попередньо ознайомитись з програмою та завданнями практики, вивчити спеціалізовану літературу, проконсультуватись із керівниками практики щодо її проходження. На настановчій конференції до відома здобувачів вищої освіти доводяться вимоги щодо стану їх здоров'я і можливості проходження практики у польових умовах. Тут же проводиться інструктаж з техніки безпеки у ході проходження практики. Після цього інструктажу здобувачі вищої освіти ставлять особистий підпис у журналі інструктажу з техніки безпеки.
3. Основний	Практика спонукає до набуття навичок ведення письмової, графічної та фото документації. У ході її проведення вивчаються методи охоронних та рятувальних робіт у зонах руйнації археологічних пам'яток як під впливом антропогенних факторів, так і природних. Практикантам дається можливість познайомитися з методами реставрації пам'яток та їх реконструкції. Основні завдання керівника практики: — забезпечення практиканта необхідною науково-методичною інформацією відповідно до силябусу практики; надання методичної допомоги здобувачу вищої освіти у ході польових розвідок та розкопок; надання наукових консультацій щодо всіх питань організації та проведення практики; перевірка

	щоденника проходження практики з метою встановлення відповідності виконаної здобувачем вищої освіти роботи програмі; контроль за процесом формування у здобувачів вищої освіти навичок польових археологічних досліджень. Практикант зобов'язаний: здійснювати всі види робіт, передбачені програмою практики, якісно і у встановлені терміни; дотримуватись правил техніки безпеки у польовому таборі та на розкопі; дотримуватись правил внутрішнього розпорядку.
--	---

Теми завдань видаються з врахуванням умов археологічної пам'ятки або мікрорегіону – бази практики на основі теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти.

Формами індивідуального завдання можуть бути:

- описати конкретний археологічний об'єкт (житло, поховання), у дослідженні якого практикант особисто брав участь;
- описати конкретну пам'ятку археології, яка знаходиться на території рідного населеного пункту.

5. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Зміст роботи, що оцінюється	Кількість балів
знання курсів «Археологія» та «Спеціальні історичні дисципліни»	20
уміння вести археологічну розвідку	10
уміння проводити виїмку культурного шару	10
уміння виконувати аналіз знахідок	10
уміння фіксувати отриманий матеріал	10
дисциплінованість	10
оформлення звітної документації у вигляді польового щоденника	30
Сума	100

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90-100	Відмінно	Зараховано
82-89	Дуже добре	
75-81	Добре	
67-74	Задовільно	
60-66	Достатньо	
1-59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

6. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

У ході проходження практики здобувач вищої освіти повинен орієнтуватись на практичне закріплення знань по вказаним нижче питанням.

Археологічні розвідки.

Попереднє вивчення місцевості, де розміщені археологічні пам'ятки, Складання археологічної карти регіону. Підготовка до розвідки. Вивчення маршруту. Знайомство з основними прийомами пошуків. Огляд місцевості. Пошуки культурного шару. Опитування населення. Збір підйомного матеріалу. Фіксація виходів культурних залишків на поверхню. Зйомки плану пам'ятки і місцевості. Опис пам'ятки. Вивчення відслонень.

Штучні написи. Антропогенні зміни рельєфу. Зйомки планів городищ. Зйомки планів курганів та курганних груп.

Археологічні розкопки.

Попереднє вивчення пам'ятки, літератури про неї, польових звітів та креслень. Огляд пам'ятки. Вивчення приблизного плану розкопок як системи прийомів дослідження. Отримання здобувачами вищої освіти індивідуальних завдань на розкопі. Оволодіння прийомами розкопок: скопування, викидання ґрунту, зачистки поверхні і профільних бровок. Зачистка. Оволодіння навиками історико-культурного визначення та атрибуції матеріалу. Знайомство з правилами поводження з археологічними об'єктами та

знахідками (артефактами). Оволодіння спеціальними прийомами роботи лопатою, ножем, пензлем.

Знайомство з застосуванням землерийної техніки. Фіксація матеріалів під час розкопок.

Знайомство з принципами ведення польових креслень, фотозйомок об'єктів, замірів.

Ведення щоденників. Використання кают при археологічних роботах. Знайомство з різними видами карт. Виміри прямих ліній па місцевості. Використання компаса, бусолі, нівеліра та теодоліта. Окомірна зйомка.

Первісна обробка матеріалів. Очистка, шифрування, етикетаж, упаковка індивідуальних знахідок і масового матеріалу.

Розкопки стародавніх поселень.

Знайомство з деякими загальними правилами розкопок поселень (стоянок, городищ, міст). Вивчення стратиграфії. Шурфи. Траншеї. Контурна траншея. Визначення форми і орієнтації розкопу. Розбивки розкопу. Сітка квадратів. Розкопки за штиками. Горизонтальна та вертикальна стратиграфія. Бровки. Виявлення знахідок. Виявлення залишків споруд. Послідовність фіксації залишків споруд з глини, каменю чи дерева. Визначення типу конструкцій. Сліди споруд на материку. Господарські ями. Вивчення планування поселень. Датування споруд. Консервація археологічних залишків. Механізація розкопок поселень.

Розкопки стародавніх поховань.

Розкопки могильників. Визначення за допомогою траншей та шурфів кордонів могильника. Пошуки могильних ям. Розкопки широкою площею.

Розчистка поховань. Визначення орієнтації кістяка, особливостей конструкції поховальних споруд (підбої, ніші, заплечики, склепи тощо), «Культовий» культурний шар або прошки па могильниках. Особливості дослідження кремацій. Розкопки курганів. Вивчення зовнішнього вигляду насипу та її будови. Відлік висот та координат. Обміри курганів. Бровки. Ровики. Розкопки насипу, Зняття дерну. Впускні поховання. Ознаки залишків тризни. Вогнище та його опис. Розчистка вогнища та знахідок у ньому. Визначення місця спалення. Кенотафи. Розчистка підкурганної ями, кістяка, супровідного інвентаря.

Різні прийоми розкопок курганів («кільцями», секторами). Механізація робіт при розкопках курганів. Техніка безпеки.

Написання звіту про проходження практики

За результатами практики здобувачі вищої освіти здають короткі звіти. Звіт подається у вигляді щоденника, який ведеться здобувачем вищої освіти впродовж проходження польової археологічної практики. У щоденнику відображаються всі роботи, що

проводились на розкопі і особливо докладно ті, у яких брав участь практикант. Текстова частина щоденника доповнюється рисунками об'єктів та рухомих знахідок, виявлених у ході проведення розкопок.

Підведення підсумків практики

Після закінчення практики здобувачі вищої освіти подають на кафедру звіт про проходження та польовий щоденник практики.

Загальні підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри історії України та археології та оформлюються у вигляді протоколу.

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Putin's war on the history of Ukraine. HeritageDaily. 2022. URL: <https://www.heritagedaily.com/2022/03/putins-war-on-ukraines-history/142964>. (Дата звернення 01.09.2023 р.)
2. Ukrainian soldiers find ancient amphorae whilst digging defences HeritageDaily. 2022. URL: <https://www.heritagedaily.com/2022/05/ukrainian-soldiers-find-ancient-amphorae-whilst-digging-defences/143599>. (Дата звернення 01.09.2023 р.)
3. Археологія України: Курс лекцій. Л.Л. Залізняк, О.П. Моця, В.М. Зубар та ін. К. : Либідь, 2005. 504 с.
4. Баюк В. Нові матеріали Волинсько-Люблінської і Городоцько-Здовбицької культур із пам'ятки Хрінники-I В. Баюк, Я. Погоральський, Н. Білас. Старий Луцьк. Науково-інформаційний збірник. Випуск XVI. Матеріали наукової конференції «Любартівські читання», м. Луцьк, Луцьк: 2020. С. 329–348.
5. Закон України «Про охорону археологічної спадщини». Відомості Верховної Ради України. 2004. № 26. С.361.
6. Історія населення Західної Волині, Холмщини і Підляшшя. Луцьк : Волин. обл. друк., 2009. 500 с.
7. Козак Д.Н. Етюди давньої історії України. К., 2010. 184 с.
8. Кучинко М.М. Давні та середньовічні скарби Волині Луцьк : Волин. кн., 2007. 172 с.
9. Москаленко О.Ю. Польова археологічна практика: Навчальний посібник. Ніжин : Видавництво НДПУ ім. М. Гоголя, 2003. 124 с.
10. Нариси культури давньої Волині. Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. 600 с.
11. Охріменко Г. В. Неоліт Волині. Луцьк : Де Марк, 1994. 119 с.
12. Погоральський Я. В. Житла IX – початку XI ст. з Надсяння і Західного Поділля (за матеріалами досліджень 2004–2006 рр.). Матеріальна та духовна культура

Південної Русі: Матеріали Міжнародного польового археологічного семінару, присвяченого 100-літтю від дня народження В. Й. Довженка (Чернігів-Шестовиця, 16-19.07.2009 р.). Чернігів, 2012. С. 221-225.

13. Про охорону праці в археології. URL: <http://sps.ck.ua/?article=82>. (Дата звернення 01.09.2023 р.)
14. Рудянин І. Методичні вказівки до проведення археологічної практики для студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки на Базі археологічної практики Інституту археології НАН України та Адміністрації державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку. Луцьк 2021. 32 с.
15. Рудянин І.П. Силабус археологічної практики. Луцьк. 2022 р. 11 с. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21274/1/arkheol_prakt.pdf (Дата звернення 01.09.2023 р.)
16. Словник археологічних термінів (за матеріалами України). О. Титова (упоряд.). К., 1996. 85 с.